

DOI 10.31909/26168774.2021-(52)-12
УДК 94

STEREOTYPES OF POLES IN UKRAINIAN HISTORIOGRAPHY

СТЕРЕОТИП ПОЛЯКА В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИОГРАФІЇ

Ольга Морозова

доктор історичних наук, доцент

E-mail: olga_chdu@ukr.net

ORCID: [0000-0002-4627-2189](https://orcid.org/0000-0002-4627-2189)

Research ID: E-5121-2019

Чорноморський національний університет ім.

Петра Могили, Україна

Olha Morozova

doctor of Historical sciences

E-mail: olga_chdu@ukr.net

ORCID: [0000-0002-4627-2189](https://orcid.org/0000-0002-4627-2189)

Research ID: E-5121-2019

Petro Mohyla Black Sea

National University, Ukraine

ABSTRACT

The article analyses a number of stereotypical perceptions concerning Poland and the Poles, as presented in Ukrainian historiography, in particular: the idea of the Commonwealth as an enemy, the bearer of hostile Western values and Catholicism, the implementer of expansion into Ukrainian lands, the oppressor of the Ukrainian people, the factor of forced assimilation and Catholicization, the state that sought to «to sever ties between the Ukrainian people and the fraternal Russian people», a bad neighbor who constantly wants to enslave the Ukrainian people or seize their «ethnic lands»; the stereotype of the Commonwealth as an aggressive, despotic state of the imperial type, where there was cruel social oppression of peasants by Polish or Polonized feudal lords, where religious intolerance prevailed, especially against the Orthodox, and persecution was carried out against them; The state, which aimed to destroy Ukrainian statehood, seized Ukraine and turned it into its colony. The author raises the issue of forming the stereotype of «Polish-nobleman», «Polish-Catholic» and the myth that Catholicization was an instrument of Polonization, Poland and Ukraine – fundamentally separate, nothing but hostility, unrelated political, social and cultural organisms» etc.

The article emphasizes that the existence of a number of myths and stereotypes in Ukrainian historiography about the neighboring state and its representatives hinder the mending of dialogue and developing Ukrainian-Polish relations. Addressing the problem will help not only to clarify the basic stereotypical ideas in Ukraine about the neighbour nation, but also to find out the cause of their emergence and development, which in turn will help to produce mechanisms for their elimination.

When writing the work the author used general scientific empirical (description) and theoretical (analysis, synthesis, generalization, induction, explanation) research methods.

The author concludes that the main reasons for the emergence of myths and stereotypes are the romantic idea of uniqueness and cultural self-sufficiency of a particular nation, the Ukrainian-Polish confrontation of the XVII century, the process of constructing the image of the Ukrainian nation, its enemies and rivals, political situation, etc. An important component of overcoming historical myths and stereotypes is the retrospective search for alternative ways of developing Ukrainian-Polish relations, awareness of the conclusion of a "strategic partnership" between Ukraine and Poland. The existence of myths and stereotypes about the past compels historians to deeply analyse and rethink the Ukrainian-Polish heritage.

Key words: *historical myth, stereotype, the Poles, Ukrainian historiography, Ukrainian-Polish heritage.*

Багатовікове сусідство українців і поляків, їхні різноманітні взаємини залишили у свідомості двох народів чимало як позитивних, так і негативних моментів. Великий слід залишили події ХХ ст.: трагічні протистояння 1918–1919 рр. у ході боротьби за Галичину

та Львів, протиборство в західноукраїнських землях, зокрема події 1943–1944 рр., післявоєнні переселення тощо. Обидва народи на якийсь час стали поділеними й були фактично ворогами. У результаті сформувався певний психологічний бар'єр у вигляді синдрому упередженості, негативних історичних стереотипів, що довгий час існували як в побуті, так і науковому дискурсі України й Польщі. Така ситуація заважала не лише розвивати українсько-польський науковий діалог, а й була перепорою для формування стратегічного партнерства двох країн (Морозова, 2012: 113–117). Вибір теми обумовлений необхідністю оцінки стереотипного погляду українських істориків на Польщу й поляків, його впливу на українсько-польські відносини, порозуміння в справі минулого тощо.

Метою статті є аналіз сучасної української історіографії, що подає образ Польщі й поляка та його оцінку. Автор поставив перед собою такі завдання: дослідити й охарактеризувати праці окремих українських істориків на тему актуальних проблем українсько-польського минулого, підстави формування стереотипних образів поляка; показати засоби представлення тих образів у сучасній українській історіографії; підсумувати досягнення сучасної історіографії в представленні образу поляка.

Треба відмітити, що проблема стереотипів поляка сьогодні широко представлена як в українській, так і польській науковій літературі, зокрема в працях В. Серчика (Serczyk, 2002: 11-13), С.-А. Кресла (Кресло, 2005), Г. Мотики (Мотука, 2000: 166-178), А. Чижевського, Р. Стобецького, Т. Торобека (Mity i stereotypy: 2012), а також Л. Зашкільняка (Зашкільняк, 2009: 7-35; Зашкільняк, 2001: 68-80), Н. Яковенко (Яковенко, 2005), Я. Грицака (Грицак, 2000), О. Русиної (Русина, 1998), Л. Хахули (Хахула, 2008: 618-622), П. Кралюка (Кралюк, 2017) та інших.

Міфи й стереотипи в історії Польщі й України є спільною справою істориків. Не можна не погодитись із твердженням відомого польського історика Серчика, що історія українсько-польських стосунків наповнена такою кількістю стереотипів, що вистачило б на кілька інших історій (Serczyk, 2002: 11-13).

На думку Яковенко, парадигма кожної «національної історії» спирається на романтичну ідею унікальності й культурної самодостатності конкретної нації. Відтак, у випадку українців усе неукраїнське, що опинилося на просторі «нації», асоціювалося з агресором, котрий бажає заволодіти «нашою» землею, підкорити собі «нашу» віру, «наш» народ тощо. Відповідно, потрапляння українських територій під вплив інших держав отримувало стандартний ярлик «іноземного загарбання» що «загрожувало існуванню» «гнобленого» українського народу. При цьому історик зауважує, що неправильним є перенесення модерних понять народу та його визвольних ідеологій на ті часи, коли ще ні самого новітнього «народу», ні, тим більше, його сукупної ідеології не існувало (Яковенко, 2010).

За ствердженням Кралюка, одним з перших і головних чинників формування в українців негативних стереотипів щодо поляків було українсько-польське протистояння XVII ст. У результаті в українського населення було сформоване уявлення про Річ Посполиту як про ворога. Цей погляд знайшов відображення в козацьких літописах кінця XVII – XVIII ст. Вчений засвідчує, що у XIX ст. відбулося посилення негативу в стереотипах щодо Речі Посполитої, певною мірою цьому сприяли польські повстання 1830–1831, 1864 рр. та заходи російської влади, націлені на відвернення українців від союзу з поляками. Науковець звертає увагу і на появу в ужитку художніх творів антипольського характеру: вірші О. Пушкіна («Клеветникам России»), твори М. Гоголя (повість «Тарас Бульба») тощо. Кралюк зауважує на тому, що російська влада (а згодом і радянська) сприяла творенню міфів про Б. Хмельницького як визволителя з-під польської неволі, про українське козацтво як антипольську силу, що вела війни проти польської Речі Посполитої тощо, що не відповідало дійсності (Кралюк, 2017).

На думку Зашкільняка, авторами українських поглядів на Польщу й поляків були «батьки-засновники» української ідеї XIX – початку XX ст. (В. Антонович,

Scientific Bulletin of the IZmail State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 52

М. Грушевський, Д. Дорошенко та ін.). Їм належить першість у конструюванні образу української нації, її ворогів та суперників. З появою їх перших праць з історії у свідомості українських патріотів укорінився стереотип «багатовікової боротьби Русі з Польщею», «головного ворога української незалежності», носія «ворожих західних цінностей і католицизму». Тривала робота над формуванням самостійної версії історії України, утвердження реального історичного «портрету» України. Як наслідок – поява численних міфів і стереотипів стосовно сусідів, зокрема, поляків (міф про «шляхетське панування» тощо). В «Історії України-Руси», «Історії України» Грушевський негативно висловлювався про Люблінську унію 1569 р., значення Речі Посполитої для розвитку українських земель оцінює як експансію (Зашкільняк, 2001: 69, 70).

На формування певних історичних міфів та стереотипів впливала й політична ситуація в країні. Так, за часів СРСР в Україні поширилася антипольська пропаганда, в якій Польща виступала як ворожа країна, «гнобитель» українського народу, чинник примусового ополячення й окатоличення, держава, що прагнула «розірвати зв'язки українського народу з братнім російським народом» тощо. Образ Польщі і поляків з'являється в українській історії здебільшого як образ «недоброго» сусіда, що постійно хоче поневолити український народ або захопити його «етнічні землі». Зашкільняк припускає, що такий образ ґрунтується переважно на схемах і взірцях, розроблених у російській, радянській та давній українській історіографії, з незначними змінами перенесеними у новітні концепції історії України (Зашкільняк, 2001: 75).

З того часу був сформований стереотип Речі Посполитої як власне польської держави, а не держави «двох народів» – польського та литовського, яка має мету знищити українську державність. Україна розглядалася як «третьій зайвий», об'єкт національного, соціального та релігійного гноблення. «Керівні кола Речі Посполитої взяли курс на знищення залишків української державності, насильне покатоличення і закріпачення...», – зазначається в підручнику В. Короля (Король, 2002).

Ще одним стереотипом став образ Речі Посполитої як агресивної держави імперського типу, що загарбала Україну й перетворила її на свою колонію. У результаті відбувалася «хижацька експлуатація природних надр», Україна «дедалі перетворювалася на сировинний додаток європейських країн», – описує М. Пасічник (Пасічник, 2006).

Наступний усталений погляд – Річ Посполита – деспотична держава, де існував жорстокий соціальний гніт селян із боку польських чи полонізованих феодалів. «Статути були основою для експлуатації та закріпачення селян» (Король, 2002: 84). «Головною силою повстань були селянські маси, а також міська біднота і козацькі низи, які боролися проти польських магнатів, проти соціального і національного гніту. У повстаннях нерідко брали участь і реєстрові козаки, права яких магнати і шляхта постійно порушували: захоплювали землі реєстрових козаків і всіляко їх утискали. Тоді, як частина заможної козацько-старшинської верхівки йшла іноді на угоду з польською шляхтою, рядові козацькі маси разом з селянством і міською біднотою вели непримиренну боротьбу» (Пасічник, 2006).

І, нарешті, стереотип про Річ Посполиту як державу, де панувала релігійна нетерпимість, передусім по відношенню до православних. Популярним стає стереотип «поляк-шляхтич», «поляк-католик» й міф про те, що окатоличення було знаряддя полонізації. Адже руські католики зберігали водночас відчуття окремішності. Набув поширення стереотип про переслідування православних в Речі Посполитій (Литвин, 2016: 112-113).

З кінця ХХ ст. сприйняття Польщі українським суспільством почало змінюватися. Цьому сприяли часті виїзди українців до польської держави з комерційною метою. Поляки в очах українців виглядали більш рухливими, підприємливими, патріотичними, критичними у ставленні до радянського режиму тощо. Але найбільш кардинально зміна ситуації зі стереотипом Польщі і поляка в свідомості українців сталася після

проголошення незалежної України, зокрема підтримки процесу українського державотворення поляками. В українському суспільстві намітилися тенденції до розмивання певних стереотипів і міфів щодо польського населення, що склалися протягом віків спільної історії. На думку М. Геніка, важливою складовою подолання історичних міфів і негативних стереотипів був ретроспективний пошук альтернативних шляхів розвитку українсько-польських відносин (Геник, 2014: 327). Тривав процес усвідомлення укладення стосунків «стратегічного партнерства» між Україною та Польщею.

Не дивлячись на те, радянське стереотипне мислення щодо українсько-польських відносин продовжує проявлятися і сьогодні. В першу чергу звертають на себе увагу міфи й стереотипи щодо подій часів Другої світової війни. На думку Зашкільняка, процес роботи над спростуванням усталених поглядів на українсько-польські відносини породив появу нових стереотипів у населення центральної та східної України, для більшості з яких сумні конфлікти українців і поляків згадуваного періоду були суцільною «білою плямою». Це міфи про західних українців як «німецьких колаборантів», а поляків – як жертву, котра за традицією уявлялась як нація «панів», але така, що вела спільну боротьбу з гітлерівськими окупантами і була на боці СРСР у Другій світовій війні (Зашкільняк, 2001: 70).

Частина українських істориків і сьогодні сприймає Польщу і поляків через призму українсько-польських стосунків у минулому, в яких поляки як етнос майже завжди протистоять українцям. Існує переконання, що обов'язком національного історика є відстоювання виключно позиції української сторони. У приклад можна навести працю Р. Симоненка й Д. Табачника «Українсько-польські відносини та боротьба за єдність України ХІХ – початок ХХ ст.», де Польща і поляки виступають як загарбники, головне завдання яких – посварити українців з найбільш «братнім» російським народом (Симоненко, Табачник, 2007: 698-700).

З іншого боку, в останній час в українській історіографії почали все частіше з'являтися праці істориків, що використовують зовсім нові підходи до висвітлення минулого. Польща і поляки в таких дослідженнях виступають як носії загальноєвропейських ідей тощо (роботи Яковенко, Русиної і т. д.). На думку Яковенко, у свій час польські князі виступали не «агресорами», а учасниками «переділу киево-руської і галицької спадщини», дійовими особами міждинастичної боротьби – явища, характерного для всієї середньовічної Європи. Історик відмічає, що в результаті переходу «галицького спадку» під владу польських королів і литовських князів українські землі опинилися в орбіті західноєвропейських ідей тощо (Яковенко, 2005: 380).

Більш розповсюдженою серед українських учених стає думка про значний вплив польського досвіду на формування української держави в сфері розбудови парламентаризму (Морозова, 2019: 196–198). Указується на те, що позитивним моментом для українського суспільства стало долучення українців до нового політичного устрою держави – шляхетської республіки й зрівняння в правах найнижчої категорії боярів-шляхти з князівсько-магнатською аристократичною верхівкою, впровадження загальношляхетських виборних судів, системи повітових сеймиків з регулярними загальними (вальними) сеймами. Середня шляхта виступала як гарячий прихильник державних змін, сподіваючись стати – так як польська шляхта – «політичним народом» (Яковенко, 1993: 3-5).

Український історик П. Сас визнає, що українське шляхетство у своїй більшості поділяло політичні та соціальні свободи та рівності шляхти, вищу законодавчу владу у Речі Посполитій через систему представництва у сеймі, однак трималося русинської станової регіональної окремості (Сас, 1998: 14-16). Згідно з Яковенко, церковна унія 1596 р. активізувала шляхту Волині, Київщини й Брацлавщини до участі в парламентарному житті Речі Посполитої «хоча до цього часу на сеймах не було чути ні про жителів Києва, ні Волині». Історик стверджує, що у 20-ті рр. ХVІІ ст. головна увага

була скерована на затвердження гідності «великого руського народу». «Руський народ» почав набирати щоразу більш виразні політичні контури, стаючи самодостатньою третьою частиною Речі Посполитої. Під час 20-х рр. XVII ст. настала зміна виміру руського «опору», що з протесту визнаного в обороні «доброго старого» став свідомим суспільним рухом, що остаточно коштувало Речі Посполитій втрати частини України-Русі (Яковенко, 2009: 233).

Щодо образу «поляка». В книзі Грицака «Нарис історії України» (Грицак, 2000) поляки трактуються вже не як «вороги» українського національного руху, а як рівноправні суперники, що, як і українці, мали свої інтереси, ідеали і прагнення, й зіткнення з якими вписало чимало трагічних сторінок у взаємні стосунки двох народів (Грицак, 2000).

На думку Яковенко, загострення соціальних і національних суперечностей внаслідок проникнення на українські землі польської шляхти після 1659 р. було не стільки польсько-українським (міжетнічним) конфліктом, як конфліктом укладів козацького і шляхетського (соціального). Перший базувався на традиції невизнання феодальної монополії на землю, а відстоював ідею вільного землеволодіння на засадах займанщини. Дослідниця ставить під сумнів виключно польську колонізацію козацької України, доводить, що до колонізаційного процесу були причетні, головним чином, руські магнати та князі з Волині і зрідка – польські, внаслідок одруження на спадкоємцях знатних українських родів. На думку вченої, польська колонізація була представлена, в основному, дрібною шляхтою з Галичини, яка кваліфікувалася русинами з Волині і Київщини як «панове заграничники», з огляду на перебування її з XIV ст. у складі Польщі. Історик стверджує, що соціальне протистояння, що вибухнуло у Подніпров'ї та Східному Поділлі на початку XVII ст. було спричинене не міжетнічними конфліктами, а перегрупуванням різних прошарків усередині української землевласницької і збройної еліти (Яковенко, 2005: 160-165; 244-258).

Щодо інших стереотипів: «Польща як зарубіжжя», «Польща та Україна – засадничо окремі, нічим, окрім ворожості, не пов'язані політичні, соціальні та культурні організми», існує думка, що «зарубіжна» Замойська академія, через яку пройшли сотні українців була якраз «своєю» саме тому, що вона була близька територіально, дешева, індіферентна в конфесійному плані й демократична за складом. Значна частина українського козацтва була частиною польського війська, тому говорити про польські військові формування як про щось принципово відособлене і вороже Україні – не коректно (Яковенко, 2010).

Стереотипи «поляк-шляхтич», «поляк-католик», «переслідування православних в Речі Посполитій», «католізація як знаряддя полонізації», «експансія Польщі на українські землі» розвінчують і польські вчені. Історик Г. Литвин зазначає, що для руського селянина, міщанина чи козака шляхтич-католик був найчастіше просто ляхом (поляком) незалежно від походження. Зазвичай люди поєднували польськість з католицизмом, хоча у XVI ст., особливо серед шляхти, популярними були протестантські конфесії. Католицьке віровизнання відіграло роль загальнодержавного об'єднуючого чинника, символом єдності Речі Посполитої. Слова «лях» і «шляхтич» у свідомості простого українського населення теж сприймалися майже як синоніми. Учений звертає увагу й на приклади підтримки православних католиками, існування добрих родинних, приятельських і сусідських взаємин між українцями і поляками (Литвин, 2016: 112–113). Українські вчені зауважують, що віровизнання не впливало на «значущість» роду. Ключові посади земського самоврядування на Волині, Київщині, Брацлавщині в останній чверті XVI – середині XVII ст. належали переважно православним (Яковенко, 2002: 332–361).

Цінною в плані образу поляка в українській історіографії є книга Зашкільняка й М. Крикуна й «Історія Польщі». Напружені стосунки між українцями і поляками часів Другої світової війни автори називають «кривавим міжетнічним конфліктом», що розпочався на ґрунті взаємних звинувачень у ворожості та пособництві окупантам. Автори

наголошують, що українсько-польське протистояння було вигідно гітлерівцям і Червоній Армії (Зашкільняк, Крикун, 2002).

Таким чином, на основі аналізу української історіографії, можна виділити такі основні стереотипи щодо польського населення, сформовані протягом віків в Україні, як: Польща – ворожа країна, «гнобитель» українського народу, чинник примусового ополячення й окатоличення, держава, що прагнула «розірвати зв'язки українського народу з братнім російським народом», «недобрий» сусід, що постійно хоче поневолити український народ або захопити його «етнічні землі»; стереотип «поляк-шляхтич», «поляк-католик» й міф про те, що окатоличення було знаряддям полонізації; образ Речі Посполитої як агресивної держави імперського типу, що загарбала Україну й перетворила її на свою колонію, поляків – як жертву, котра за традицією уявлялась як нація «панів», але така, що вела спільну боротьбу з гітлерівськими окупантами і була на боці СРСР у Другій світовій війні тощо.

Основними причинами появи міфів й стереотипів можна назвати романтичну ідею унікальності й культурної самодостатності конкретної нації, українсько-польське протистояння XVII ст., процес конструювання образу української нації, її ворогів та суперників, політичну ситуацію і т. д. Важливою складовою подолання історичних міфів і стереотипів є ретроспективний пошук альтернативних шляхів розвитку українсько-польських відносин, усвідомлення укладення стосунків «стратегічного партнерства» між Україною та Польщею.

Сьогодні, на жаль, в українській історіографії ще існує значна кількість стереотипних уявлень про Польщу й поляків, але перспектива їх позбутися вже намітилася. Усе частіше можемо почути тези про визнання за Польщею ролі моста між Україною й Заходом, через який в Україну проникали «ідеї гуманізму та реформації»; значення польського досвіду для розбудови парламентаризму в Україні, визнання права на існування в давньому українському письменстві латино- і польськомовної спадщини тощо. Завдяки діяльності таких істориків, як Зашкільняк, Яковенко, Крикун, Русина, Генік і ін. можна сподіватися, що найближчим часом історія України, українсько-польських відносин все ж будуть очищені від усталених міфів, стереотипів тощо.

ДЖЕРЕЛА І ЛІТЕРАТУРА

Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku / red. Czyżewski, A., Stobiecki, R., Toborek, T., Zaskilniak, L. Warszawa–Łódź, 2012.

Motyka G. Problematyka stosunków polsko-ukraińskich w latach 1939-1948 w polskiej historiografii po roku 1989. W: *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX w.* / red. P. Kosiewski, G. Motyka. Kraków, 2000. P. 166-178.

Serczyk W. Stereotypy w historii stosunków polsko-ukraińskich. Drogi do prawdy. W: *Stereotypy narodowościowe na pograniczu* / red. W. Bonusiak. Rzeszow, 2002, 11-13.

Генік М. Оцінка польсько-української війни 1918-1919 рр. у процесі міжнародного примирення. *Галичина*, № 25-26, 2014. 327.

Грицак Я. Нарис історії України. Формування модерної української нації XIX–XX століть. 2-ге вид. Київ, 2000.

Грушевський М. Історія України (для шкіл). Київ, 1994.

Грушевський М. Історія України-Руси. Київ, 1993.

Зашкільняк Л., Крикун М. Історія Польщі: Від найдавніших часів до наших днів. Львів, 2002.

Зашкільняк Л. Історичні міфи і стереотипи як складова суспільної свідомості та соціальної практики. W: *Історичні міфи і стереотипи та міжнародні відносини в сучасній Україні* / red. Л. Зашкільняк. Львів, 2009. 7–35.

Scientific Bulletin of the Izmil State University of Humanities.
Section Historical Sciences. Issue 52

Зашкільняк Л. Образ Польщі та поляків в сучасній Україні. W: *Проблеми слов'янознавства*. Львів, 2001. 60, 68-80.

Історичні міфи і стереотипи та міжнаціональні відносини в сучасній Україні / ред. Л. Зашкільняк. Львів, 2009.

Король В. Історія України. Документи. Матеріали. Посібник. Київ, 2002.

Кралюк П. Річ Посполита двох народів: стереотипи українські. 2017. W: <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Kraluk14.htm> [доступ 8 вересня 2017].

Кресло А. С. Польсько-українські стосунки й образ України у польській пресі (1991-2003). Львів, 2005.

Литвин Г. Шляхта Київщини, Волині та Брацлавщини (1569-1648). Київ, 2016.

Морозова О. Українсько-польські відносини у вимірі національної пам'яті. W: *Національна та історична пам'ять*. Збірник наукових праць. Київ, 2012. 5, 113-117.

Морозова О., Становлення парламентаризму на українських землях. W: *Najjaśniejsza Rzeczpospolita. Studia ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Strojnowskiemu*. Częstochowa / red. M. Durbas. 2019. 191-201.

Пасічник М. Історія України: державницькі процеси, розвиток культури та політичні перспективи: навчальний посібник. Київ, 2003. W: <http://politics.elib.org.ua/pages-9787.html> [доступ 10 березня 2020].

Русина О. Україна під татарами і Литвою. Київ, 1998.

Сас П. Політична культура українського народу (кінець XVI – середина XVII ст.). Київ, 1998.

Симоненко Р., Табачник Д. Українсько-польські відносини та боротьба за єдність України XIX – початок XX ст. Нариси. Київ, 2007.

Хахула Л. Стереотипи польсько-українських відносин у польській пресі 90-х рр. XX ст. – початку XXI ст. W: *Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність*. Львів, 2008. 17, 618-622.

Яковенко Н. Здобутки і втрати люблінської унії. *Київська старовина*, 1993. 5, 3-5.

Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. 2-ге вид. Київ, 2005.

Яковенко Н. Образ сусіда в наших підручниках історії. 2010. URL: <http://www.istpravda.com.ua/research/2010/12/15/8970/> [доступ 8 вересня 2017].

REFERENCES

Czyżewski A., Stobiecki R., Toborek T., Zaszkiłniak L. (red.) (2012). Mity i stereotypy w dziejach Polski i Ukrainy w XIX i XX wieku. Warszawa/Łódź. [in Poland]. 496 s.

Motyka G. (2000). Problematyka stosunków polsko-ukraińskich w latach 1939-1948 w polskiej historiografii po roku 1989. W: Kosiewski, P./ Motyka, G. (red.), *Historycy polscy i ukraińscy wobec problemów XX w.* Kraków, 166-178. [in Poland].

Serczyk W. (2002). Stereotypy w historii stosunków polsko-ukraińskich. Drogi do prawdy. W: Bonusiak, W. (red.), *Stereotypy narodowościowe na pograniczu*. Rzeszow, 11-13. [in Poland].

Henyk M. (2014), Otsinka pol's'ko-ukrayins'koyi viyny 1918-1919 rr. u protsesi mizhnatsional'noho prymyrennya [Assessment of the Polish-Ukrainian war of 1918-1919 in the process of interethnic reconciliation]. *Halychyna* [Galicia]. 25-26, 327]. [in Ukrainian].

Hrytsak Y. (2000), Narys istoriyi Ukrayiny. Formuvannya modernoyi ukrayins'koyi natsiyi XIX–XX stolit' [Essay on the history of Ukraine. Formation of the modern Ukrainian nation of the XIX-XX centuries]. 2-he vyd. Kyiv. [in Ukrainian].

Hrushevs'kyu M. (1993). Istoriya Ukrayiny-Rusy [History of Ukraine-Russia]. Kyiv. [in Ukrainian].

**Науковий вісник Ізмаїльського державного гуманітарного
університету. Серія: Історичні науки. Випуск 52.**

Hrushevs'kyi M. (1994). *Istoriya Ukrayiny (dlya shkil)* [History of Ukraine (for schools)]. Kyiv. [in Ukrainian].

Zashkil'nyak L. (red.) (2009). *Istorychni mifyi stereotypy ta mizhnatsional'ni vidnosyny v suchasniy Ukrayini* [Historical myths and stereotypes and interethnic relations in modern Ukraine]. L'viv. [in Ukrainian].

Zashkil'nyak L., Krykun M. (2002). *Istoriya Pol'Shchi: Vid naydavnishykh chasiv do nashykh dniv* [History of Poland: From ancient times to the present day]. L'viv. [in Ukrainian].

Zashkil'nyak L. (2009). *Istorychni mify i stereotypy yak skladova suspil'noyi svidomostita sotsial'noyi praktyky* [Historical myths and stereotypes as a component of public consciousness and social practice]. In: Zashkil'nyak L. (red.) (2009), *Istorychnimify i stereotypy ta mizhnatsional'ni vidnosyny v suchasniy Ukrayini* [Historical myths and stereotypes and interethnic relations in modern Ukraine]. L'viv, 7-35. [in Ukrainian].

Zashkil'nyak L. (2001). *Obraz Pol'Shchi ta polyakiv vsuchasniy Ukrayini* [The image of Poland and Poles in modern Ukraine]. In: *Problemy slov'yanoznavstva* [Problems of Slavic Studies]. L'viv, 60, 68-80. [in Ukrainian].

Korol' V. (2002). *Istoriya Ukrayiny. Dokumenty. Materialy. Posibnyk* [History of Ukraine. Documents. Materials. Manual]. Kyiv. [in Ukrainian].

Kralyuk P. (2017). *Rich Pospolyta dvokh narodiv: stereotypy ukrayins'ki* [The Commonwealth of Two Nations: Ukrainian stereotypes]. In: <http://www.anvsu.org.ua/index.files/Articles/Kraluk14.htm> [dostup 8 veresnya 2017]. [in Ukrainian].

Kreslo A. S. (2005). *Pol'sko-ukrayins'ki stosunky y obrazu krayiny u pol's'kiy presi (1991-2003)* [Polish-Ukrainian relations and the image of Ukraine in the Polish press (1991-2003)]. L'viv. [in Ukrainian].

Lytvyn H. (2016). *Shlyakhta Kyivshchyny, Volyni ta Bratslavshchyny (1569 – 1648)* [Nobility of Kyiv, Volyn and Bratslav (1569 - 1648)]. Kyiv. [in Ukrainian].

Morozova O. (2019). *Stanovlennya parlamentaryzmu na ukrayins'kykh zemlyakh* [Formation of parliamentarism in the Ukrainian lands]. In: *Najjaśniejsza Rzeczpospolita. Studia ofiarowane Profesorowi Andrzejowi Strojnowskiemu*. Częstochowa, 191-201. [in Ukrainian].

Morozova O. (2012). *Ukrayins'ko-pol's'ki vidnosyny u vymiri natsional'noyi pam'yati* [Ukrainian-Polish relations in the dimension of national memory]. In: *Natsional'na ta istorychna pam'yat'. Zbirnyk naukovykh prats'* [National and historical memory. Collection of scientific works]. Kyiv, 5, 113-117. [in Ukrainian].

Pasichnyk M. (2003). *Istoriya Ukrayiny: derzhavnyts'ki protsesy, rozvytok kul'tury ta politychni perspektyvy: navchal'nyy posibnyk* [History of Ukraine: state processes, cultural development and political prospects: a textbook]. Kyiv. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-9787.html> [dostup 10 bereznya 2020]. [in Ukrainian].

Rusyna O. (1998). *Ukrayina pid tataramy i Lytvoyu* [Ukraine under the Tatars and Lithuania.]. Kyiv. [in Ukrainian].

Sas P. (1998). *Politychna kul'tura ukrayins'koho narodu (kinets' XVI - seredyna XVII st.)* [Political culture of the Ukrainian people (end of XVI - middle of XVII century)]. Kyiv. [in Ukrainian].

Symonenko R., Tabachnyk D. (2007). *Ukrayins'ko-pol's'ki vidnosyny ta borot'ba za yednist' Ukrayiny XIX – pochatok XX st.* [Ukrainian-Polish relations and the struggle for the unity of Ukraine in the XIX – early XX centuries.]. *Narysy*. Kyiv. [in Ukrainian].

Khakhula L. (2008). *Stereotypy pol's'ko-ukrayins'kykh vidnosyn upol's'kiy presi 90-kh rr. XX st. – pochatku XXI st.* [Stereotypes of Polish-Ukrainian relations in the Polish press of the 90s of the XX century – the beginning of the XXI century.]. In: *Ukrayina: kul'turna spadshchyna, natsional'na svidomist', derzhavnist* [Ukraine: cultural heritage, national consciousness, statehood], 17, 618-622. [in Ukrainian].

Yakovenko N. (1993). Zdobutky i vtraty lyublins'koyi uniyi [Gains and losses of the Lublin Union.]. *Kyyivs'ka starovyna* [Kyiv antiquity], 1993, 5, 3-5.]. [in Ukrainian].

Yakovenko N. (2005). Narys istoriyi sredn'ovichnoyi ta rann'omodernoyi Ukrayiny [Essay on the history of medieval and early modern Ukraine.]. 2-he vyd. Kyiv.

Yakovenko, N. (2010). Obraz susida v nashykh pidruchnykakh istoriyi [The image of the neighbor in our history textbooks]. URL: <http://www.istpravda.com.ua/research/2010/12/15/8970/> [dostup 8 veresnya 2017]. [in Ukrainian].

АНОТАЦІЯ

У статті проаналізовано ряд стереотипних уявлень про Польщу та поляків, представлених в українській історіографії, зокрема: уявлення про Річ Посполиту як про ворога, носія ворожих західних цінностей і католицизму, реалізатора експансії на українські землі, гнобителя українського народу, чинника примусового ополячення й окатоличення, держави, що прагнула «розірвати зв'язки українського народу з братнім російським народом», недоброго сусіда, що постійно хоче поневолити український народ або захопити його «етнічні землі»; стереотип Речі Посполитої як агресивної, деспотичної держави імперського типу, де існував жорстокий соціальний гніт селян з боку польських чи полонізованих феодалів, де панувала релігійна нетерпимість, передусім по відношенню до православних, та здійснювалися проти них переслідування; держави, що мала мету знищити українську державність, загарбала Україну й перетворила її на свою колонію. Авторка порушує проблему формування стереотипу «поляк-шляхтич», «поляк-католик» й міфу про те, що окатоличення було зняряддям полонізації, «Польща та Україна – засадничо окремі, нічим, окрім ворожості, не пов'язані політичні, соціальні та культурні організми» тощо.

У статті наголошується, що існування низки міфів і стереотипів в українській історіографії щодо сусідньої держави та її представників заважає налагодженню діалогу та розвитку українсько-польських відносин. Вирішення проблеми допоможе не тільки прояснити основні стереотипні уявлення в Україні щодо сусідньої нації, а й з'ясувати причину їх виникнення та розвитку, що, у свою чергу, сприятиме виробленню механізму їх усунення.

При написанні роботи авторка використовувала загальнонаукові емпіричні (опис та теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, індукція, пояснення) методи дослідження.

Авторка робить висновок, що основними причинами появи міфів й стереотипів можна назвати романтичну ідею унікальності й культурної самодостатності конкретної нації, українсько-польське протистояння XVII ст., процес конструювання образу української нації, її ворогів та суперників, політичну ситуацію і т. д. Важливою складовою подолання історичних міфів і стереотипів є ретроспективний пошук альтернативних шляхів розвитку українсько-польських відносин, усвідомлення укладення стосунків «стратегічного партнерства» між Україною та Польщею. Існування міфів та стереотипів про минуле змушує істориків до здійснення глибокого аналізу та переосмислення українсько-польської спадщини.

Ключові слова: історичний міф, стереотип, поляк, історіографія, українсько-польська спадщина